

**«ЗЕЛЕНА ЕКОНОМІКА» ЯК АЛЬТЕРНАТИВА
ТРАДИЦІЙНИМ ЕКОНОМІЧНИМ МОДЕЛЯМ**

В умовах глобальних ризиків та критичних викликів, поглиблення кліматичних змін та зростання екологічних загроз, економіки країн світу переживають значні трансформації, демонструючи на практиці відхід від реалізації принципів сталого розвитку. Традиційні моделі економічного розвитку, що базувалися на використанні ресурсів, які вичерпуються і про що неодноразово наголошують дослідники, не створюють передумов для економічного і соціального прогресу, натомість нові моделі або їх елементи впроваджуються дуже повільно. Разом з тим, не усі країни мають можливості переходу до відновлювальних джерел енергії, тому викопне паливо зберігає свою роль у світовому споживанні енергії, особливо в країнах, де зростає чисельність населення та є потреба у електроенергії. Зберігається попит і на природній газ, хоча часто його використовують як перехідне паливо. Для країн ЄС важливим джерелом енергії також залишається сира нафта та нафтопродукти, незважаючи на зміни на ринку та цінові коливання, хоча відновлювальні джерела енергії набувають своєї пріоритетності [1]: «відновлювані джерела енергії займали найбільшу частку у виробництві первинної енергії в ЄС у 2021 році (43,2 %), за якою йдуть ядерне тепло (27,6 %), тверде викопне паливо (16,4 %), природний газ (6,2 %), нафта та нафтопродукти (3,3 %) та невідновлювані відходи (2,4 %)» [1]. Разом з тим, ці джерела енергії мають значну залежність від геополітичних ризиків (наприклад, війна в Україні, нестабільна ситуація на Близькому Сході). За прогнозами зростання видобутку нафти буде відбуватися в країнах, які не належать до ОПЕК, зокрема, «у період з 2022 по 2035 рік видобуток за межами ОПЕК зросте з 49 млн барелів на день до майже 55 млн барелів/день» [2].

Ризиками, через які економічні системи не здатні повноцінно впроваджувати принципи сталого розвитку, є значна залежність від технологій, що забруднюють навколишнє середовище. Проблема тут полягає у неспроможності багатьох країн фінансувати нові екологічно чисті технології, підтримувати енергетичний баланс. Аналіз показників енергетичного переходу вказує на необхідність змін базових компонентів енергетичних систем, переходу «від глибокої кінцевої електрифікації транспорту та тепла до прямого використання відновлюваних джерел енергії, енергоефективності та інфраструктури» [3]. Прогнозується, що зросте роль біомаси та водню як джерел енергії, відповідно «забезпечуючи 16% та 14% загального кінцевого споживання енергії до 2050 року» [3]. Як наслідок, країни не здатні вирішити соціальні та екологічні проблеми, поглиблюється нерівність. Тому актуалізуються питання кліматичної справедливості, адже країни, що розвиваються, та найбільш уразливі верстви населення обмежені в можливостях протидіяти негативним екологічним наслідкам економічного розвитку. Виділяють наступні види кліматичної справедливості: структурна нерівність, яка ґрунтується «на расовій, етнічній приналежності, статі та соціально-економічному статусі» [4]; соціально-економічна нерівність; нерівність між поколіннями, коли відповідальність за кліматичну кризу будуть нести майбутні покоління.

Це зумовлює необхідність впровадження нових економічних моделей, якою може стати «зелена економіка» як «економіка з низьким вмістом вуглецю, ресурсоефективна та соціально інклюзивна» [5]. У наукових публікаціях часто зустрічаємо ототожнення зеленої економіки з циркулярною. Хочемо зазначити, що вони є пов'язаними, але різними концепціями. «Зелена економіка» базується на підтриманні сталого економічного зростання, переході на відновлювані джерела енергії, зменшенні викидів, раціональному використанні ресурсів та забезпеченні рівного доступу, зростанні зайнятості населення та розширенні економічних можливостей. Як зазначає І. Зварич, циркулярна економіка – це «виробнича модель, спрямована на підтримку сталого економічного розвитку без завдання шкоди навколишньому середовищу» [6].

Для ефективного реалізації моделі «зеленої економіки» важливими є наступні кроки: збільшення «зелених інвестицій», бо світова практика свідчить про успішне їх використання країнами [7]; зменшення залежності енергосистем від викопного палива та збільшення інвестицій в розвиток альтернативних джерел енергії, таких як сонячна, вітрова та гідроенергетика, створення сприятливого середовища для впровадження «зелених» фінансових інструментів (що особливо важливо при відсутності державного фінансування екологічних проєктів); впровадження нових технологій збереження енергоефективності будівель; поширення практики «зелених» податків та інші.

Список використаних джерел

1. Energy statistics – an overview. EU. URL : https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Energy_statistics_-_an_overview&oldid=627198
2. International Energy Outlook 2023. URL : <https://www.eia.gov/outlooks/ieo/narrative/index.php>
3. World Energy Transitions Outlook 2023. URL : <https://www.irena.org/Digital-Report/World-Energy-Transitions-Outlook-2023>
4. Climate change is a matter of justice – here's why. URL : https://climatepromise-undp-org.translate.goog/news-and-stories/climate-change-matter-justice-heres-why?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=uk&_x_tr_hl=uk&_x_tr_pto=wapp
5. Green Economy. URL : <https://www.unep.org/regions/asia-and-pacific/regional-initiatives/supporting-resource-efficiency/green-economy>
6. Зварич І.Я. Глобальна циркулярна економіка: «Економіка ковбоїв» VS «Економіка космічного корабля» : моногр. Тернопіль : THEU, 2019. 337 с.
7. Зінченко О.А. Світові тренди «зеленого» інвестування. Економічний простір. 2022. № 177. С. 31-34. URL : <https://doi.org/10.32782/2224-6282/177-5>